

Petrarca

SECRETUL

Ediție bilingvă

Traducere din limba latină, prefață și note
de Anca Meiroșu

POLIROM
2023

Colecție coordonată de Alexander Baumgarten

Consiliul științific:

Alexander Baumgarten (Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca)

Monica Brnzei (Institut de recherche et d'histoire des textes, Paris)

Anca Crivăț (Universitatea din București)

George Grigore (Universitatea din București)

Mihai Maga (Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca)

Eugen Munteanu (Universitatea „Al.I. Cuza”, Iași)

Ioana Munteanu (Universitatea din București)

Adrian Papahagi (Centrul *Codex*, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca)

Alexandru-Florin Platon (Universitatea „Al.I. Cuza”, Iași)

Bogdan Tătaru-Cazaban (Institutul de Istoria Religiilor al Academiei Române,
București)

Anca Vasiliu (Centre National de la Recherche Scientifique, Paris)

© 2023 by Editura POLIROM, pentru ediția în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700505

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,

sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

PETRARCA, FRANCESCO

Secretul / Petrarca; trad., pref. și note de Anca Meiroșu. – Iași: Polirom, 2023

Conține bibliografie.

ISBN 978-973-46-9300-9

I. Meiroșu, Anca (trad.; pref.; note)

821.131.1

Printed in ROMANIA

Cuprins

<i>Limba latină: limba amintirii, a emoției și a căinței în tratatul autobiografic Secretum al lui Francesco Petrarca</i>	5
<i>Planul tratatului</i>	33
<i>Secretum • Secretul</i>	37
<i>Note</i>	321
<i>Bibliografie</i>	349

F. Quonam modo?

A. Quia qui in diem poscit in presens negligit.

[44] *F.* Ego in presens sepe cum lacrimis poposci, sperans simul et illud eventurum ut, effractis cupiditatum laqueis et calcatis vite miseriis, salvus evaderem, et velut in aliquem salutarem portum ex tam multis curarum inutilium tempestatibus enatarem. At quotiens postea inter eosdem scopulos naufragium passus sim, quotiensque, si destituor, passurus intelligis.

A. Crede michi: aliquid semper defuit oranti, alioquin vel annuisset Largitor Ille Supremus, vel, quod Paulo fecit Apostolo, ad perfectionem virtutis et infirmitatis experientiam denegasset.

F. Credo ita esse; precabor tamen assidue, nec fatigabor, nec erubescam, nec desperabo, si forte miseratus Omnipotens labores meos aurem precibus quotidianis accommodet et quibus, si iuste fuissent, gratiam non negasset, Idem Ipse iustificet.

A. Consulte! [45] Tu tamen enitere et, quod prostrati solent, in cubitum erectus ingruentia mala circumspice, ne ad repentinum cuiuslibet molis incursum iacentia membra dissiliant, nec segnius interim opem attollere Valentis implora. Aderit Ille tunc forsitan, cum abesse credideris. Unum semper ante oculos habeto: Platonis superiorem illam haud spernendam esse sententiam: ab agnitione divinitatis nil magis quam appetitus carnales et inflammatam obstare libidinem. Hanc igitur doctrinam assidue tecum versa: hec nostri consilii summa est.

F. Cum așa?

A. Pentru că acela care cere pentru o zi <viitoare> neglijează prezentul.

[44] *F.* Adesea eu am cerut ceva în lacrimi pentru prezent, nădăjduind în același timp că acel lucru se va întâmpla, ca, odată rupte lanțurile dorinței și strivite necazurile vieții, să scap teafăr și să mă salvez înotând de la atât de multe griji zadarnice, furtunoase, ca în vreun port primitor. Deci îți dai seama de câte ori am îndurat naufragiul printre aceleași stânci¹³⁹ și de câte ori îl voi mai îndura dacă sunt lăsat de unul singur.

A. Crede-mă, întotdeauna a lipsit ceva când te-ai rugat. Altfel, Supremul Dăruitor ar fi încuviințat ruga ta sau ar fi respins-o cu scopul de a desăvârși virtutea ta și de a te face să-ți trăiești slăbiciunea, lucru pe care l-a făcut cu Apostolul Pavel¹⁴⁰.

F. Cred că este așa. Totuși, am să mă rog fierbinte și n-am să obolesc și n-am să roșesc și n-am să-mi pierd nădejdea atâta vreme cât, poate, Atotputernicul, milostivindu-se de truda mea, își apleacă urechea la rugăciunile mele zilnice și El Însuși le-ar socoti drepte pe cele căroră, dacă ar fi fost drepte, nu le-ar fi refuzat harul.

A. Prudență! [45] Totuși, tu străduiește-te din răspuțeri și, așa cum obișnuiesc cei care sunt la pământ, sprijinit pe un cot, uită-te la necazurile ce vin asupra ta, pentru ca mădularele tale care zac să nu se deșire lovite brusc de o piatră de moară; între timp, nici să nu-l rogi cu mai puțină intensitate pe Cel Puternic să-ți dea ajutor. El îți va fi alături atunci când, poate, vei crede că lipsește. Mereu să ai înaintea ochilor acea sentință a lui Platon, menționată mai sus, care nu trebuie disprețuită: nimic nu stă în calea cunoașterii divinității decât poftele trupești

F. Ut intelligas me hanc adamasse sententiam, non modo in atriis suis sedentem, sed peregrinis etiam nemoribus latitantem avidissime complexus sum, ac locum animo notavi ubi illa oculis meis occurrerat.

A. Quid dicere velis expecto.

[46] F. Scis Virgilius virum fortem per quot pericula in illa suprema et horrenda troiani excidii nocte circumduxerit.

A. Scio. Quid enim scolis omnibus vulgatus? Ipsum quoque casus suos renarrantem facit: *Quis cladem illius noctis, quis funera fando/ Explicet aut possit lacrimis equare labores?/ Urbs antiqua ruit multos dominata per annos;/ Plurima perque vias sternuntur inertia passim/ Corpora, perque domos et religiosa domorum/ Limina. Nec soli penas dant sanguine Teucris;/ Quondam etiam victis redit in precordia virtus,/ Victoresque cadunt Danaï. Crudelis ubique,/ Luctus, ubique pavor et plurima mortis imago.*

[47] F. Atqui quam diu, Venere comitante, inter hostes et incendium erravit, apertis licet oculis, offensorum iram numinum videre non potuit, eaque illum alloquente, nil nisi terrenum intellexit. At postquam illa discessit, quid evenerit nosti; siquidem mox iratas deorum facies eum vidisse subsequitur, et omne circumstans periculum agnovisse: *Apparent dire facies inimicaque Troie/ Numina magna deum.* Ex quibus hoc excerpsti: usum Veneris conspectum divinitatis eripere.

și desfrânarea înflăcărată. Așadar, analizează întruna, în sinea ta, această învățătură. Acesta este sfatul meu cel mai mare.

F. Ca să înțelegi că eu m-am îndrăgostit de această afirmație, am îmbrățișat-o nu numai când stătea în sălașurile ei, ci chiar și atunci când se ascundea cu nesaț în crânguri străine; și i-am definit un loc în suflet unde se înfățișează înaintea ochilor mei.

A. Aștept ce vrei să zici.

[46] F. Știi prin câte primejdii Vergilius l-a condus pe puternicul bărbat¹⁴¹ în acea din urmă și îngrozitoare noapte a distrugerii Troiei.

A. Știu. Ce lucru este mai cunoscut în toate școlile? Îl face chiar pe el să-și reamintească întâmplările: *Cine-ar putea să arate măcelul cumplit dat prin noapte,/ Crâncenu-omor, greaua trudă cu lacrimile-i să le-ajungă?!/ Vechea cetate se duce-n ruină, stăpâna de veacuri,/ Căile-s pline de trupuri căzute, zăcând nemișcate,/ Marile case la fel, și-ale zeilor mândre sălașuri./ Nu numai Teucrîi plătesc cu-al lor sânge: o ultimă oară,/ Celor înfrânți tare-n inimi le arde străbuna tărie!/ Cad și Danaii-n izbânda ce-o au: peste tot, fără seamăn,/ Jalea cea cruntă domnește, și Spaima, și-a Morții-arătare¹⁴².*

[47] F. Ei bine, de când Aeneas, însoțit de Venus, printre dușmani și văpăi răătăcea, deși avea ochii deschiși, nu a putut să vadă mânia divinităților jignite și nu a înțeles nimic din cuvintele ei decât ce era omenesc. Dar, după ce ea a plecat, știi ce s-a întâmplat; că el a văzut, firește, la scurtă vreme, chipurile mâniate ale zeilor și a recunoscut toată primejdia care îl înconjura: *Iată, se-arată a zeilor crâncene chipuri, cumplite,/ Troiei vrăjmașe-nvrăjbite puteri¹⁴³*. Din aceste versuri am desprins faptul

A. Preclare lucem sub nubibus invenisti. Sic nempe poeticis inest veritas figmentis, tenuissimis rimulis adenda. [48] Sed quoniam rursus ad ista redeundum est, que restant ad ultimum reservemus.

F. Ne ignotis me trazitibus agas, quonam te rediturum polliceris?

A. Maxima tue mentis vulnera nondum attingi, et consulto dilata res est ut novissime posita hereant memorie. In illorum altero appetituum carnalium, de quibus aliqua diximus, cumulator aderit materia.

F. Progredere iam ut libet.

A. Nisi impudenti pertinacia sis, nulla deinceps superest contentio.

F. Nichil gratius videre possem quam omnem contentionum causam ablatam ex orbe terrarum. Nichil denique tam clare michi cognitum fuit unquam ut de eo non invitus altercarer; quod inter amicos licet orta contentio, asperum quiddam et hostile et amicitiarum moribus adversum habet. Sed perge ad hec quibus me statim assensurum putas.

[49] A. Habet te funesta quedam pestis animi, quam *accidiam* moderni, veteres *egritudinem* dixerunt.

F. Ipsum morbi nomen horreo.

A. Nimirum, diu per hunc graviterque vexatus es.

F. Fateor, et illud accedit, quod omnibus ferme quibus angor, aliquid, licet falsi, dulcoris immixtum est; in hac

că obiceiul de a sta împreună cu Venus răpește vederea divinității¹⁴⁴.

A. Ai descoperit minunat lumina de sub nori. Evident, așa este, există adevăr în plâsmuirile poetice. Trebuie să se ajungă la el prin niște crăpături foarte fine¹⁴⁵. [48] Dar, pentru că trebuie să ajungem din nou la aceste lucruri, vom lăsa la sfârșit ceea ce rămâne.

F. Ca să nu mă mișc pe drumuri necunoscute, unde făgăduiești că ai să te întorci?

A. Rănile cele mai mari ale cugetului tău încă nu le-am atins și am amânat acest lucru intenționat, ca să îți se fixeze în amintire ultimele lucruri aduse în discuție. Cât privește celălalt subiect, al poftelor trupești, despre care am zis câte ceva, se va aduna materie mai multă.

F. Mergi mai departe după cum dorești.

A. Dacă nu ești încăpățânat într-un mod nerușinat, nu rămâne nici o vrajbă între noi.

F. Nimic nu aș putea vedea mai cu plăcere decât ca toate motivele de vrajbă să dispară de pe cuprinsul pământului. În sfârșit, nu am cunoscut niciodată nimic atât de limpede, încât să nu deschid, împotriva voinței mele, o polemică în legătură cu el; că o vrajbă, deși se naște între prieteni, are și ceva dușmănos, și ceva potrivit moravurilor prieteniei. Dar îndreaptă-te spre aceste lucruri cu care socotești că eu sunt imediat de acord!

[49] A. Te stăpânește un fel de molimă funestă a sufletului, pe care modernii au numit-o *acedia*¹⁴⁶, cei din vechime *boală*.

F. Însuși numele bolii mă înspăimântă.

A. Fără îndoială, ai fost afectat de ea multă vreme și grav.

F. Recunosc că da, și s-a întâmplat ca în mai toate lucrurile în care simt angoasă să fie amestecat ceva dulce,